ในเวลาต่อมา จึงทรงพระดำริขยายการศึกษานักธรรมให้ทั่วถึงแก่ภิกษุทุกระดับ คือ ทรงตั้งหลักสูตรนักธรรมชั้นโท สำหรับภิกษุชั้นมัชฌิมะ คือ มีพรรษาเกิน 5 แต่ไม่ถึง 10 และนักธรรมชั้นเอก สำหรับภิกษุชั้นเถระ คือ มีพรรษา 10 ขึ้นไป ดังที่เป็นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะสงฆ์สืบมาตราบถึงทุกวันนี้

ต่อมาพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัดราชบพิธฯ ทรงพิจารณาเห็นว่า การศึกษานักธรรมมิได้เป็นประโยชน์ต่อภิกษุสามเณรเท่านั้น แม้ผู้ที่ยังครองฆราวาสวิสัยก็จะได้รับประโยชน์จากการศึกษานักธรรมด้วย โดยเฉพาะสำหรับเหล่าข้าราชการครู จึงทรงตั้งหลักสูตรนักธรรมสำหรับฆราวาสขึ้น เรียกว่า “ธรรมศึกษา” มีครบทั้ง 3 ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก ซึ่งมีเนื้อหาเช่นเดียวกันกับหลักสูตรนักธรรมของภิกษุสามเณร เว้นแต่วินัยบัญญัติที่ทรงกำหนดใช้เบญจศีลเบญจธรรมและอุโบสถศีลแทน ได้เปิดสอบธรรมศึกษาตรีครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2472 และเปิดสอบครบทุกชั้นในเวลาต่อมา มีฆราวาสทั้งหญิงและชายเข้าสอบเป็นจำนวนมาก นับเป็นการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

การจัดการศึกษาของคณะคณะสงฆ์ในล้านนาตั้งแต่สมัยพญามังราย ในยุคต้นนั้นยังไม่ปรากฏลักษณะที่เป็นระเบียนแบบแผนที่แน่นอน (ปริญญา กายสิทธิ์, 2528: 195.) ต่อมาในสมัยพญากือนา พระองค์ทรงอาราธนาพระสุมนเถระมาจากกรุงสุโขทัยในปี พ.ศ. 1912 ซึ่งลักษณะการศึกษาและการปกครองคณะสงฆ์ของสุโขทัยในสมัยนั้น ได้รับอิทธิพลจากนิกายลังกาวงศ์เก่าหรือรามัญวงศ์ และได้เผยแพร่อิทธิพลนั้นมาสู่ล้านนา อาจกล่าวได้ว่าพระมหาสุมณเถระเป็นสังฆปรินายกองค์แรกของล้านนา นับตั้งแต่สมัยพญากือนาเป็นต้นมา

เชียงใหม่ตั้งแต่ พ.ศ. 2317 เป็นต้นมา ได้มีการฟื้นฟูทำนุบำรุงพระศาสนาเพื่อให้เจริญรุ่งเรืองดังเช่นในอดีต นอกจากการทำนุบำรุงปฏิสังขรณ์แล้ว ในส่วนของพระภิกษุสงฆ์ก็ได้มีการจัดการระเบียบการศึกษาและการปกครองของคณะสงฆ์เพื่อให้เป็นแบบแผนอย่างเดียวกันเพื่อความเรียบร้อยดีงาม การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมก็เช่นกันได้รับแบบแผนมาจากคณะสงฆ์ไทยส่วนกลาง และได้จัดและพัฒนามาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันนี้ อนึ่ง การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมนี้ มุ่งเน้นการพัฒนาศาสนทายาทให้มีคุณภาพสามารถดำรงพระศาสนาไว้ได้ด้วยดี ทั้งถือว่าเป็นกิจการของคณะสงฆ์ส่วนหนึ่งที่สำคัญยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยมาตั้งแต่ครั้งอดีตถึงปัจจุบัน

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาเพื่ออธิบายเกี่ยวกับกำเนิดและพัฒนาการของการศึกษาพระปริยัติธรรม ตลอดถึงวิธีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร เพื่อเป็นประโยชน์ให้กับการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์และสังคมไทย

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษากำเนิดและพัฒนาการของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในประเทศไทย